

PIOTR KARDYŚ* – KIELCE

KSIĘGOZBIORY KOŚCIOŁÓW W DEKANATACH BODZENTYN I KUNÓW W LATACH 1738-1739 W ŚWIETLE ZBIORÓW ARCHIWUM DIECEZJALNEGO W KIELCACH

Archiwum Diecezjalne w Kielcach dysponuje pokaźnym zbiorem akt dekanalnych z XVIII w., zawierających ciekawe informacje odnośnie księgozbiorów znajdujących się przy parafiach. Spisy sporządzone przez różne osoby miały charakter z reguły dość dokładny i pozwalają na szczegółową analizę dzieł i autorów poczytnych w omawianym okresie czasu. Podstawową trudnością przy opracowywaniu jest niejednokrotnie ich obszerność zatem nie nadają się do opublikowania w tekstach o charakterze syntetyzującym. Można natomiast w całości podać dane dotyczące ksiąg na obszarze mniejszych kościelnych jednostek administracyjnych, jakimi były i są dekanaty. Wydaje się też, że można na ich podstawie dokonywać pewnych uogólnień i porównań. Na znaczenie badań nad księgozbiorem kościelnymi epoki staropolskiej zwracano uwagę wielokrotnie. Reprezentatywne dla tej problematyki są syntetyzujące prace Joachima Lelewela¹, Edwarda Potkowskiego², Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego³, Romana Nira i Ludwika Grzebień⁴, Stanisława Litaka⁵, Rafała Witkowskiego⁶, Bolesła-

*Piotr Kardys – dr historii, adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Kielcach.

¹ J. Lelewel, *Bibliograficznych ksiąg dwoje*, t. 1-2, Wilno 1826.

² E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984.

³ H. E. Wyczawski, *Biblioteki parafialne w diecezji krakowskiej u schyłku XVI wieku*, cz. 1, „Polonia Sacra”, 6 (1953-1954) s. 114-142, cz. 2, Tamże, 7 (1955) s. 27-68 i 159-173; H. E. Wyczawski, *Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI-XVIII)*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2, *Od odrodzenia do oświecenia*, cz. 1, *Teologia humanistyczna*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 519-549.

⁴ R. Nir, L. Grzebień, *Biblioteki kościelne*, II. W Polsce, w: *Encyklopedia Katolicka* (dalej: EK), t. 2, Lublin 1985, kol. 506-510.

⁵ S. Litak, *Struktura i funkcje parafii w Polsce*, w: *Kościół w Polsce*, t. 2: *Wiek XVI-XVIII*, Kraków 1969.

⁶ R. Witkowski, *Biblioteki klasztorne opactw cysterskich na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej. Zarys problematyki i stan badań*, w: *Monasticon Cisterciense Polo-*

wa Kumora⁷ czy choćby Jana Kracika⁸, by nie wspominać całej rzeszy autorów i tekstów, opublikowanych m. in. w ABMK na przestrzeni kilkudziesięciu lat⁹.

Generalnie przyjmuje się, że zainteresowanie księgozbiorami w diecezji krakowskiej osłabło w II poł. XVII w. Ożywienie w tym zakresie wiąże się z bp. Andrzejem Stanisławem Załuskim, czego efektem były liczne inwentarze sporządzone w trakcie wizytacji 1747-1749. Ciekawostką jest fakt, że prezentowane poniżej zachowane odpisy wizytacji pokazują księgozbiory parafialne przed tą wizytacją. Ich zawartość bezsprzecznie przekonuje, iż zalecenia biskupów Kazimierza Łubieńskiego z 1711 r.¹⁰, Feliksa Szaniawskiego z 1720 r.¹¹ i Jana A. Lipskiego z 1737 r.¹², mówiące o konieczności zaopatrzenia się przez duchowieństwo parafialne w niezbędną literaturę, a przede wszystkim ich egzekwowanie przez spisywanie w trakcie wizytacji, były wypełniane co najmniej 10 lat wcześniej od wizytacji zarządzanej przez biskupa Załuskiego. Zapewne podobny o ile nie identyczny był również zestaw pytań co do książek w parafii, jak w przypadku listu pasterskiego z 1749 r.¹³

W aktach dekanatu Bodzentyn i Kunów znajduje się odpis wizytacji z lat 1738-1739¹⁴, odbytej przez Wacława Hieronima Sierakowskiego, kanonika krakowskiego od 1726 r., koadiutora biskupstwa inflanckiego w 1730 r., od 1736 do 1739 biskupa inflanckiego, 1739-1743 biskupa w Kamieńcu Podolskim, od 1742 (?) biskupa przemyskiego, w latach 1760-1780 arcybiskupa lwowskiego¹⁵. Wyka-

niae, t. 1: Dzieje i kultura męskich klasztorów cysterskich na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej od średniowiecza do czasów współczesnych, Poznań 1999, s. 162-165.

⁷ B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do 1795 r.*, t. 1-4, Kraków 1998-2002.

⁸ J. Kracik, *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII-XVIII wieku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 33 (1976) s. 171-249.

⁹ Podsumowanie badań zob. T. Zahajkiewicz, *Funkcja i znaczenie biblioteki parafialnej lub klasztornej*, ABMK, 77 (2002) s. 9-17.

¹⁰ *Synodus dioecisana ab Casimiro Łubieński [...] celebrata*, Cracoviae 1711, s. 4-5.

¹¹ C. F. Szaniawski, *Epistola pastoralis [...]*, Cracoviae 1720, k. B4.

¹² J. A. Lipski, *Epistola pastoralis [...] 1737 edita et ad 1740 reimpressa*, Cracoviae 1740, k. A4.

¹³ List pasterski do dziekanów i duchowieństwa z 26 X 1749 r. przypominał podstawowe obowiązki. Przy okazji biskup załączył *Modus peragendi visitationis*, w którym były m.in. pytania: Jak pleban prowadzi księgę metrykalną?; Jaką ma bibliotekę teologiczną? Czy ma brewiarz i inne księgi liturgiczne? Czy ma podręczniki teologii moralnej? zob. Kumor, *Dzieje*, t. 4, s. 159. Istnieje również możliwość, iż wizytator nie zawsze spisywał księgozbiór z autopsji. W określonych przypadkach mógł to robić za pomocą istniejących przy kościołach inwentarzy, co może sugerować zapis przy kościele farnym w Kunowie: *Caeteri libri in kościele SS. Szymona y Judy przez X. kaznodzieję kunowskiego conservantur których regestrum non habet ecclesia parochialis*, AD Kielce, IIDB-I/1, s. 508.

¹⁴ AD Kielce, IIDB-I/1, *Visitatio interna et externa Ecclesiarum Praeeposituralium, Parochialium, Hospitalium et aliorum beneficiorum in decanatibus Bodzentin.[ensi] et Kunovien.[si] consistentium 1738-1739, [per me Venceslum Hieronymi de Boguslawice Sierakowski]*.

¹⁵ *Sierakowski Wacław Hieronim*, w: *Encyklopedia Kościelna*, t. 25, Warszawa 1902, s. 310-302; *Polski Słownik Biograficzny*, t. 37, 1996-1997, s. 301, 307-309; B. Kumor,

ziano wówczas 27 kościołów, kościołów filialnych, szpitalnych i kaplic w pierwszym z nich i 26 w drugim¹⁶. Książki spisano jednak tylko przy 23 kościołach w dekanacie Bodzentyn i 19 w dekanacie Kunów. Opisy kościołów oddzielone są w analizowanym źródle od inwentarzy. W celu łatwiejszej analizy i ewentualnych poszukiwań przez osoby zainteresowane konkretnym księgozbiorem zestawienie zostało opracowane podobnie jak jest to w źródle, tzn. w takiej kolejności w jakiej zostały spisane. Zastosowano zasadniczy podział na dwie grupy: 1) książki liturgiczne i 2) kościelne, ponieważ podział taki stosowany był w trakcie sporządzania spisów. Do ksiąg o charakterze liturgicznym, spotykanych w księgozbiorach dekanalnych w XVIII w. możemy zaliczyć agendy, mszały, graduły, brewiarze, lekcjonarze, psalterze, procesjonały, oracjonały, homiliarze, rytuały i *Expositio missae*¹⁷. Nie jest to zresztą ostateczna lista ksiąg liturgicznych, gdyż w spisach pozostałych ksiąg znalazły się np. *Liber de Missa* (w Dębnie), ale umieszczenie jej poza liturgikami sugeruje, że nie była na co dzień wykorzystywana. Trudno zarazem przesądzić ostatecznie, jaka była jej zawartość. Mimo to, inaczej niż uczynił twórca inwentarza pozycje takie zaliczyłem do księgozbiorów liturgicznych, zaznaczając jednak taki fakt kursywą. Zasadniczym problemem jest częstokroć występowanie niektórych z typowych ksiąg liturgicznych - najczęściej agend lub gradułów - w spisach ksiąg parafialnych pomiędzy tytułami Nieliturgicznymi, ponieważ z powodu ich przestarzałych treści lub zniszczenia nie były już wykorzystywane. W takim przypadku jednak ujmowałem je w punkcie „księgi liturgiczne” i nie liczyłem do tytułów ujętych w punkcie „księgi kościelne”¹⁸, zaznaczając jednak częstokroć „stary-stara”, „zły-zła”). Tam, gdzie umożliwił to zapis źródłowy wyszczególniono księgi brackie i metryki, które w zależności od przypadku zapisywano raz przy liturgicznych, innym razem przy pozostałych. Działo się tak zapewne z powodu miejsca ich przechowywania, tzn. wraz z liturgikami znajdowały się w zakrystii bądź w skarbcu kościelnym. Podana liczba „tytułów” w punkcie „księgi kościelne” nie jest tożsama z liczbą woluminów i nie oddaje stanu faktycznego ówczesnego księgozbioru, jeśli chodzi o zawartość. Jako przykład może posłużyć spis ksiąg w Bodzentynie, gdzie znalazły się prawdopodobnie dwa kopiarze parafii bodzentyńskiej pod jedną pozycją. Także pojęcie „tytuły” nie jest do końca przejrzyste, gdyż może oznaczać zarówno konkretne dzieło, jak i książkę o charakterze dokumentacyjnym, np. *Visitatio interna et externa decanatus Kun. et Bodz.* w spisie ksiąg bodzentyńskich. Również licznie występowały w dawnych księgozbiorach książki składające się z kilku współprawnych tytułów, przy czym spisujący podawał tylko tytuł początkowy

Dzieje, t. 1, s. 141, 541, 634, 636, 649, 658, 660, 661.

¹⁶ Dekanaty Bodzentyn i Kunów wchodziły w 1621 r. w skład prepozytury kieleckiej i liczyły odpowiednio 18 i 12 kościołów. W 1772 r. w pierwszym były 22 kościoły plus 16 filii i kaplic mszalnych, w drugim 16 kościołów plus 11 filii i kaplic mszalnych. W 1786 r. odpowiednio 24 kościoły i 16, zob. B. Kumor, *Dzieje*, s. 156, 162, 169-170.

¹⁷ *Liturgiczne księgi*, w: *Encyklopedia*, t. 12, Warszawa 1879, s. 261-263; B. Pańczyk, *Księgi liturgiczne*, w: EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 107-110. Z oczywistych względów nie znajdujemy tu pontyfikałów, benedykcjonałów i nekrologów.

¹⁸ Dobrym przykładem jest spis ksiąg w Bodzentynie, AD Kielce IIDB-I/1, s. 435.

(tj. dzieło, które było opracowane jako pierwsze). Jeśli pojawił się zapis w rodzaju *Libri manuscripti decem* pod jedną pozycją (wśród innych tytułów), starałem się go wyróżnić osobno. W inwentarzach nie ujęto księgozbiorów prywatnych duchowieństwa, o czym świadczy zapis przy kościele waśniowskim: *Referował Jm. X. Dziekan, że te między jego książkami są, których rewidować nie szło, że ich wiele jest*¹⁹. Niektóre z księgozbiorów były zadbane i uszeregowane wg. ówczesnych reguł, ze względu na format albo ze względu na tematykę. Jeśli źródło podaje informacje o miejscu przechowywania również ją podaje.

I Dekanat Bodzentyn

1. Świętomarz²⁰

a) księgi liturgiczne: mszałów 6 (stary 1), psalterz (zły), agendy 3, antyfonarz, procesjonał, gradual (stary).

2. Tarczek²¹

a) księgi liturgiczne: mszały 2, agendy 3 (1 zła), gradual, antyfonarz;
b) księgi kościelne: 8 tytułów, metryka (od 1677 r.).

3. Kaplica w Dębnie²²

a) księgi liturgiczne: mszał, *Liber de Missa*;
b) księgi kościelne: 26 tytułów.

4. Bodzentyn²³

a) księgi liturgiczne: mszałów 8, (w tym 1 wielki, dobrych 3, złych 4), mszalików 6, antyfonarz, gradual, agendy 3 (2 małe, 1 zła), *brewiarze staroświeckie 2, Missalia antique editionis septem, Liber missalem rubricam cracoviensem continens, Missale Romanum, Missale Cracoviense, Breviarium Romanum non totum*;

b) księgi kościelne: 154 tytuły, ponadto 10 rękopisów;
c) miejsce przechowywania: skarbiec kościelny, szafa.

5. Zagnańsk²⁴

a) księgi liturgiczne: mszały 3, gradual, psalterz, antyfonarz (zły), agenda wielka, agenda mała, ewangeliki.

6. Ćmińsk²⁵

a) księgi liturgiczne: mszały 4, agendy 2 (1 mała), gradual, antyfonarz, psalterz, ewangeliki;

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 211.

²¹ Tamże, s. 216.

²² Tamże, s. 218.

²³ Tamże, s. 230-234.

²⁴ Tamże, s. 259.

²⁵ Tamże, s. 264, 268.

aa) przy ołtarzu brackim: mszały 2, *książka Polska Bracka, Regestra Brackie ad inscribi in confraternitate*.

7. Brzeziny²⁶

a) księgi liturgiczne: mszałów 7, agendy 3 (1 zła, 2 małe), gradual, antyfonarz, psalterz, procesjonał, *Liber Evangeliorum, Rituale Sacramentorum*;

b) księgi kościelne: 14 tytułów;

c) miejsce przechowywania: na plebani, szafa.

8. Daleszyce²⁷

a) księgi liturgiczne: mszałów 10 (1 zły), agendy 3 (2 małe), procesjonał, psalterz, antyfonarz, gradualy 2 (złe), ewangeliki.

9. Daleszyce – kościół szpitalny²⁸

b) księgi liturgiczne: mszały 3, *Missalia duo, Missale pro Itinerantibus, Agenda, Rituale Romanum 2, Expositio Missae*;

c) księgi kościelne: 22 tytuły.

10. Bieliny²⁹

a) księgi liturgiczne: mszałów 5 (wszystkie złe), agendy 2 (złe, 1 mała), gradual, antyfonarz, psalterz, procesjonały 2 (złe), ewangeliki (złe).

11. Leszczyzny³⁰

a) księgi liturgiczne: mszałów 6, agendy 4 (2 małe), gradual, psalterz, antyfonarz, *Evagelia cun epistolis, Brewiarz Kościelny stary*;

b) księgi kościelne: 18 tytułów (w tym dwie książki rękopiśmienne), *Liber Baptisandorum, Liber Copulandorum, Liber Mortuorum, Duo Libri Metrics*.

12. Ociesęki³¹

a) księgi liturgiczne: mszały 2, agendy 2 (1 mała), gradual, ewangeliki.

13. Potok³²

a) księgi liturgiczne: mszały 3 (1 zły), agenda (1 mała), antyfonarz, gradual, psalterz, ewangeliki.

²⁶ Tamże, s. 273, 275-276..

²⁷ Tamże, s. 284.

²⁸ Tamże, s. 290-291.

²⁹ Tamże, s. 298. Por. R. Skrzyniarz, *Parafia Bieliny. Zarys dziejów*, Kielce 2007, s. 34-35 (według wizytacji z 1747 r. na wyposażeniu kościoła znajdowały się: trzy stare mszały, 2 maszaliki rekwialne w złym stanie, 1 agenda, 2 procesjonały i po jednym: agenda mała i ewangeliki w złym stanie, gradual, psalterz i antyfonarz w dobrym stanie; Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie AV 37[1747], k. 351-357.

³⁰ Tamże, s. 300.

³¹ Tamże, s. 311.

³² Tamże, s. 315.

14. Szumsko³³

a) księgi liturgiczne: mszałów 4 (1 zły), *Mszal stary*, agendy 2, antyfonarz, gradual, psalterze 2, *Psalterium Hungaricum*, *kawalek brewiarza*, ewangeliki, *Rytuał Sacramentarium*;

b) księgi kościelne: 26 tytułów, (w tym 2 książki rękopiśmienne), *Metrica Matrimonialis ab anno 1622*, *Metrica Baptisatorum ab anno 1610*, *Metrica Baptisatorum ab anno 1625*.

15. Zbelutka³⁴

a) księgi liturgiczne: mszałów 5 (3 złe), agendy 2 (1 zła), gradual, antyfonarz, psalterz, ewangeliki.

16. Bardo³⁵

a) księgi liturgiczne: mszały 4, agendy 2, psalterz, gradual, antyfonarz;

b) księgi kościelne: 2 tytuły.

17. Łagów³⁶

a) księgi liturgiczne: mszałów 7, brewiarz, agendy 3 (1 zła), gradual, psalterz, antyfonarz, ewangeliki;

b) księgi kościelne: 1 tytuł.

18. Baczkowice, filia Łagowa³⁷

a) księgi liturgiczne: mszały 4 (1 zły), gradual, psalterz, antyfonarz, agenda (zła), ewangeliki.

19. Tumlin³⁸

a) księgi liturgiczne: mszałów 5 (1 zły), agendy 2, ewangeliki, *Kanony z ewangeliami* 5;

b) księgi kościelne: 31 tytułów;

c) miejsce przechowywania: plebania.

20. Raków³⁹

a) księgi liturgiczne: mszałów 11, agendy 2 (1 stara), postylla, brewiarz (stary), gradual (stary), antyfonarze 2 (1 stary), psalterz, procesjonał (stary);

b) księgi kościelne: 110 tytułów, *Metrica a constitutione ecclesiae ad annum 1672*, *Druga ad annum 1711*, *Trzecia, która continuatur Baptisatorum*, *Metricae Copulatorum dua*, *Metricae mortuorum ab anno 1726*, *Album Cornfraternitatis*;

c) miejsce przechowywania: w zakrystii i chórze.

³³ Tamże, s. 321-322.

³⁴ Tamże, s. 327.

³⁵ Tamże, s. 332.

³⁶ Tamże, s. 341.

³⁷ Tamże, s. 350.

³⁸ Tamże, s. 359.

³⁹ Tamże, s. 381-383.

21. Kaplica św. Anny w Rakowie⁴⁰
a) księgi liturgiczne: mszał.
22. Nowa Słupia⁴¹
a) księgi liturgiczne: mszałów 7, agendy 2, ewangeliki, graduał, antyfonarz, psalterz;
b) książki kościelne: 1 tytuł.
23. Wzdół⁴²
a) księgi liturgiczne: mszałów 8, graduał, antyfonarz, agend 5, psalterz.

II Dekanat Kunów

1. Chybice⁴³
a) księgi liturgiczne: mszałów 6, agendy 2, graduał, psalterz, ewangeliki.
2. Waśniów⁴⁴
a) księgi kościelne: mszałów 8, agendy 4 (3 złe), graduał, antyfonarz, psalterz, ewangeliki;
b) księgi kościelne: 29 tytułów⁴⁵.
3. Momina⁴⁶
a) księgi liturgiczne: mszałów 6, agend 6, graduał, antyfonarz, psalterz, procesjonał, ewangeliki;
b) księgi kościelne: 1 tytuł.
4. Grzegorzowice⁴⁷
a) księgi liturgiczne: mszały 4, agendy 2, graduał, antyfonarz, *Manuscriptov in octavo złych kancyonalnych trzy, czwarty in quarto*;
b) księgi kościelne: 11 tytułów.
5. Pawłowice⁴⁸
a) księgi liturgiczne: mszały 4, *Brewiarz, Graduał w oprawie białej, Rituale Sacramentorum, Agendek małych trzy, Ewangeliki*;
b) księgi kościelne: 17 tytułów.

⁴⁰ Tamże, s. 384.

⁴¹ Tamże, s. 390.

⁴² Tamże, s. 415.

⁴³ Tamże, s. 424.

⁴⁴ Tamże, s. 434-435.

⁴⁵ Musiało być znacznie więcej, skoro wizytator zapisał, że oprócz spisanych jest wiele innych.

⁴⁶ Tamże, s. 442.

⁴⁷ Tamże, s. 449-450.

⁴⁸ Tamże, s. 455.

6. Wierzbnik⁴⁹
a) księgi liturgiczne: mszałów 5, agendy 2 (1 zła), psalterz (zły), ewangelik 2;
7. Wąchock⁵⁰
a) księgi liturgiczne: mszałów 6, agendy 2, gradual, antyfonarz, procesjonał, ewangeliki;
b) księgi kościelne: 1 tytuł.
8. Wąchock - kościół szpitalny⁵¹
a) księgi liturgiczne: mszały 2.
9. Skarżysko⁵²
a) księgi liturgiczne: mszałów więcej niż 4 (z tego kilka złych), brewiarz, agendy 2, gradual, psalterz (zły).
10. Jastrząb⁵³
a) księgi liturgiczne: mszałów 10, agendy 3, gradual, antyfonarz, psalterz, ewangeliki;
b) księgi kościelne: 41 tytułów.
11. Gąsawy (filia Jastrzębia)⁵⁴
a) księgi kościelne: mszał 1.
12. Kunów (farny)⁵⁵
a) księgi kościelne: mszałów 11, gradual, antyfonarz, psalterz, agendy 2, procesjonał;
b) księgi kościelne: *Officia S. Annae* 3, metryki 3 – *Baptizatorium, Copulatorum, Mortuorum*, (także inne książki, do których brak było spisu).
13. Kunów – kościół szpitalny⁵⁶
a) księgi liturgiczne: mszały 2;
b) księgi kościelne: 1 tytuł.
14. Kunów, św. Szymona⁵⁷
a) księgi liturgiczne: mszały 2;

⁴⁹ Tamże, s. 460.

⁵⁰ Tamże, s. 470.

⁵¹ Tamże, s. 474.

⁵² Tamże, s. 484.

⁵³ Tamże, s. 493-494.

⁵⁴ Tamże, s. 497.

⁵⁵ Tamże, s. 508.

⁵⁶ Tamże, s. 514.

⁵⁷ Tamże, s. 516.

b) księgi kościelne: 12 tytułów (*inszych ksiązek jest wiele, scholastykowi bardziej potrzebnych*).

15. Mychów⁵⁸

a) księgi liturgiczne: mszały 3, procesjonał, gradual, psalterz, brewiarz, ewangeliki;

b) księgi kościelne: 1 tytuł.

16. Krynki⁵⁹

a) księgi liturgiczne: mszałów 6, agendy 3, gradual, antyfonarz, psalterz, ewangeliki, *preparationes devotae ad celebrationem*;

b) księgi kościelne: *Księgi Brackie 2*.

17. Mirzec⁶⁰

a) księgi liturgiczne: mszałów 6, gradual, antyfonarz, agendy 3;

b) księgi kościelne: 36 tytułów.

18. Hża (farny)⁶¹

a) księgi liturgiczne: mszałów 15 (3 złe), agendy 2, gradual, antyfonarz, psalterz (zły);

b) księgi kościelne: 280 tytułów.

19. Hża, kościół szpitalny⁶²

a) księgi liturgiczne: mszały 2, agenda.

Appendix

Jako przykład mogą posłużyć spisy ksiązek w parafiach Mirzec i Skarżysko. Nie są zbyt obszerne a jednak pokazują pewne prawidłowości. Pierwsza posiada wczesną metrykę, może nawet z końca XII w. (ewentualnie z początku XIII w.). Nie była parafią ludną ani dobrze zagospodarowaną. Zauważalna jest raczej stagnacja rozwoju demograficznego i ekonomicznego osadnictwa w obrębie parafii na przestrzeni od XV do XVIII w.⁶³ Druga powstała w połowie XVII w. (1643-1657)⁶⁴. Obie znajdowały się pod bezpośrednim wpływem cystersów z Wącho-

⁵⁸ Tamże, s. 520.

⁵⁹ Tamże, s. 540.

⁶⁰ Tamże, s. 547-548.

⁶¹ Tamże, s. 577-580.

⁶² Tamże, s. 597.

⁶³ Zob. P. Kardyś, *Parafia św. Leonarda w Mircu w średniowiecznej i wczesnonowoczesnej przestrzeni historyczno-geograficznej*, „Nasza Przeszłość”, 107 (2007) s. 117-146.

⁶⁴ Zob. K. Zemela, *Historia Skarżyska-Kamiennej. Rozwój osadnictwa do końca XVII wieku*, Skarżysko-Kamienna 1991, s. 17-18, 70; M. Medyński, *Rozwój sieci parafialnej na terenie Skarżyska-Kamiennej XVII-XX wiek*, „Znad Kamiennej”, 1 (2007) s. 26-27.

cka. Posiadali oni prawa patronatu w obu parafiach, które zostały „wykrojone” z ich dóbr i doposażone przez biskupów krakowskich. Obszar parafii skarżyskiej ulegał dość szybkim - jak na warunki II poł. XVII i I poł. XVIII w. - przeobrażeniom ekonomicznym, związanym z rozwojem górnictwa i hutnictwa w dobrach wąchockich i biskupów krakowskich. Łatwo dostrzec różnice w zakresie jakości i ilości obu księgozbiorów, przy czym dochody kościoła w Mircu były znacznie niższe niż w Skarżysku. W przypadku Mirca mamy pięciokrotnie zapisy „staroświecka” informujące o nabytkach ze stuleci poprzednich, które mogą świadczyć o zasobie księgozbioru w okresie wcześniejszym.

Skarżysko

Brewiarz in 4to, stary dobry w oprawie dobrej ieden.

Mszalów in folio dwa w oprawie dobrej ieden bez klauzurek y w kartach trochę nadpsowany.

Mszalów in quarto dwa starych w oprawie dobrej.

Mszaliki regvialne stare w oprawie y kartach niedobre.

Agenda in quarto nowa dobra, agendka mała stara.

Graduał stary in folio w oprawie dobrej.

Psalterz in folio stary zły w oprawie złej.

Mirzec

Mszał w czerwoney oprawie dobry ieden in folio, mszałów w czarnej oprawie starych dwa in folio, mszałów regvialnych trzy ieden w kartach naddarty, graduał stary z kompatur wypadł karty powyrywane, antyfonarz stary karty powyrywane trzeba oprawić, agenda stara dobra, agendek małych dwie.

Księgi Biblioteczne in folio

- 1. Kazania całego roku Starowolskiego in albo opere dobra*
- 2. Augustinus de Civitate Dei in nigro opere dobra*
- 3. Kazania polskie na uroczystość SS. in nigro opere bez końca*
- 4. Confessio Catholicae fidei dobra in nigro opere*
- 5. Homilia bez kompatur bez początku y końca*
- 6. Arka Testamentu Starowolskiego stara dobra in albo opere*
- 7. Liber Flavij Jozepi Antiquitatus stara in nigro opere*
- 8. Matka Bolesna Marya stara dobra w kompaturze złej*
- 9. Sermones de ordinibus in nigro opere dobra stara*
- 10. Logica Scripta w tureckim papierze oprawna*
- 11. Kazanie niedzielne in albo opere stara dobra*
- 12. Biblia in opere nigro*
- 13. Dom Mądrości in albo opere dobra z kompatury wypadła*
- 14. Fridericus Nausea in nigro opere kompatury zła*
- 15. Theologia Christiana kompatury zła*
- 16. Posilla Vicelij in nigro opere*
- 17. Kazania Polskie bez kompatury y końca*
- 18. Reformationes Generales bez początku, kompatury zła*
- 19. De Sacramentis w kartach zła*

20. *Index inqviz[itorum] Themes Omnium Operum*
21. *Compedium Sermonum D. Augustini staroświecka dobra*
22. *Liber Epistolarum et Evangeliarum staroświecka*
23. *Polyan in nigro opere stara*
24. *Księga łacińska bez początku in folio*
In 4to
25. *Preci Divini Verbi dobra w papierowej komparturze*
26. *Uwagi duchowne*
27. *Expositio Super Psalmos Ludolfi Carthusiens. staroświecka*
28. *Acta Concilij Conastantien. staroświecka in nigro opere*
29. *Declamatio mortis bez końca początku y oprawy*
In 8vo
30. *Conciones pro Dominicis Latinae in albo opere dobra*
31. *Erasmus Roterdamus in nigro opere staroświecka*
32. *Instructio Sacerdotum in albo opere*
33. *De officio Curati Prologium Theologicum*
34. *Meditatio de vita Christi*
35. *Varia antidota de Sermonibus*
36. *Theologiae Methodicae*

**DIE KIRCHENBIBLIOTHEKEN IN DEN DEKANATEN BODZENTYN UND KUNÓW IN DEN
JAHREN 1738-1739 IM LICHTE DER BESTÄNDE DES DIÖZESANARCHIVS IN KIELCE**

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel behandelt die Bücherbestände der Kirchen in den Dekanaten Bodzentyn und Kunów (Diözese Krakau), wie sie während der Visitation 1738-1739 festgestellt wurden. Die Visitationsberichte, die zur Anfertigung einer Liste liturgischer und anderer Bücher dienten, befinden sich im Diözesanmuseum zu Kielce unter der Signatur IIDB-I/1: „*Visitatio intena et externa Ecclesiarum Praeposituralium, Parochialium, Hospitalium et aliorum beneficiorum in decanatus Bodzentyn.[ensi] et Kunovien.[si] consistentium 1738-1739, [per me Venceslum Hieronymi de Boguslawice Sierakowski]*”. Bisher wurde in der Fachliteratur angenommen, dass das Interesse an Bibliotheken auf die Zeit der in den Jahren 1747-1740 von Bischof Załuski angeordneten Visitation datiert werden muss. Aber es erwies sich, dass kirchliche Bibliotheken schon unter der Herrschaft seines Vorgängers Jan Lipski recht detailliert aufgelistet wurden.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich